Eduskunnan lakivaliokunnalle

Kuuleminen 29.9.2017 kello 9.15

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle etu- ja sukunimilaiksi ja laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta
(HE 104/2017 vp.)

Nimilautakunta esittää kunnioittavasti yllä mainitun hallituksen esityksen johdosta seuraavaa:

Nimilautakunta viittaa 12.6.2015 oikeusministeriölle osoittamaansa aloitteeseen suku- ja etunimeä koskevan lainsäädännön kehittämiseksi ja toteaa uudistustarpeen hyvin olennaiseksi. Nimilautakunta kannattaa hallituksen esitystä ja pitää tärkeänä, että nimilain kokonaisuudistus toteutetaan sekä aineellisten että menettelyllisten säännösten osalta. Nimilain uudistamistyöryhmässä on ollut jäseninä nimilautakunnan edustajia, mukaan lukien lautakunnan puheenjohtaja, ja nimilautakunnan näkemyksiä on monin paikoin otettu huomioon esityksessä.

Nimilautakunta on oikeusministeriön alainen erityinen asiantuntijaviranomainen nimilain soveltamista koskevissa kysymyksissä. Nimilautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä. Puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta edellytetään oikeustieteen kandidaatin tutkintoa. Muista jäsenistä yksi on perehtynyt väestökirjanpitoon, yksi sukututkimukseen, yksi suomen kieleen ja nimistöntutkimukseen sekä yksi ruotsin kieleen ja nimistöntutkimukseen. Näitä luottamustehtäviä hoidetaan omien toimiensa ohessa. Lautakunnan sihteerin tehtäviä hoitaa oikeusministeriön virkamies.

Nimilakia on sisältönsä puolesta yleisesti moitittu monimutkaiseksi ja vaikeaksi hallita. Sen tulkinta on monin kohdin jätetty nimilautakunnan lausuntokäytännössä täsmennettäväksi. Tosiasiassa lautakunnan lausuntojen pohjalta on vuosien aikana muodostunut omanlaisensa vakiintunut käytäntö, joka ei suoraan ilmene laista. Tämä vakiintunut käytäntö olisi läpinäkyvyysperiaatteen mukaisesti tarpeen saada esityksen mukaisesti kirjoitettuna lakiin. Vakiintuneen soveltamiskäytännön vahvistaminen lain tasolle mahdollistaisi lain yhdenmukaisen soveltamisen nopeammin maistraateissa ilman lautakuntakäsittelyä, ja monilta osin mahdollistaisi myös nimiasioiden automatisoinnin. Koska lain yhtenä tarkoituksena on lisätä kansalaisten valinnanvapautta, ei nimilautakunnan käsityksen mukaan olisi johdonmukaista lain uudistuksen yhteydessä ainakaan tiukentaa soveltamiskäytännössä vakiintuneita linjauksia.

Myös useat täysin uudet muutosehdotukset ovat sellaisia, joille nimilautakunta on työskennellessään havainnut olevan kasvavaa tarvetta. Esimerkiksi sukunimiyhdistelmien salliminen vastaisi nimilautakunnan käsityksen mukaan yleistä kansainvälistä nimikäytännön kehitystä useassa eri valtiossa ja usealla eri kielialueella. Kaksiosaisia sukunimiä koskevat lausuntopyynnöt ovat selkeästi yleistyneet nimilautakunnassa 2000-luvun aikana.

Väestön ja nimistön kansainvälistyminen näkyy lautakunnan lausuntoarjessa muutoinkin. Nimilautakunta on yhä useammin käsitellyt vieraisiin kulttuureihin kuuluvia nimiasioita ja arvioi tämän lausuntopyyntötyypin olevan nopeimmin kasvava yksittäinen hakemusryhmä. Nimilautakunnan tilastojen mukaan vieraan valtion nimikulttuuriin perustuvat lausuntopyynnöt ovat viimevuosina olleet lähes kolminkertaisia vuoteen 2004 nähden. Toisaalta lautakunnan

lausuntoarjessa näkyy myös maahanmuuttajien tarve lyhentää ja suomalaistaa nimiään osana integroitumista yhteiskuntaan. Myös uudisetunimiä ja uudissukunimiä koskevat asiamäärät ovat nimilautakunnassa lisääntyneet, mikä kuvastaa nimenannon ja -valinnan yksilöitymistä.

Muuttuneessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa on tärkeää arvioida, miten sovitetaan yhteen kansainvälistymiskehityksen ja yksilöllisyydentavoittelun vaatimukset ja oma kulttuurinen traditio. Vaikka esitys vapauttaisi nimenvalintaa ja tunnistaisi yleisen kansainvälistymisen, samalla kuitenkin pidettäisiin edelleen kiinni sellaisista kulttuurisista arvoista kuten pienen kielialueen nimistön suojelemisesta ja sukunimisuojasta. Nimilainsäädännön syvällisempi ymmärtäminen edellyttää lautakunnan käsityksen mukaan myös tulevaisuudessa kieli- ja nimistötieteellistä osaamista sekä sukututkimuksellista tietämystä. Asiantuntemuksen varmentamiseksi maistraateilla olisikin edelleen mahdollisuus pyytää lausuntoa nimilautakunnalta. Tämä osaltaan takaisi yhdenmukaisen ratkaisukäytännön. Asiantuntijalausuntomahdollisuus on voimassa olevan lain aikana oletettavasti vähentänyt osaltaan myös muutoksenhakutarvetta hallinto-oikeuksissa.

Nimilautakunnan työskentelyn kannalta olennaista kuitenkin on, että sille lähetettyjen lausuntopyyntöjen määrä saadaan laskemaan tarkoituksenmukaisemmalle tasolle. Lausuntoarkea on erityisesti 2000-luvulla leimannut käsiteltyjen asiamäärien merkittävä kasvu. Lausuntopyyntöjen määrä yli kaksinkertaistui vuosien 2004 ja 2015 välillä, mikä on ruuhkauttanut lautakuntatyöskentelyä. Asiamäärän järkeistäminen ohjaamalla maistraateille selkeästi nykyistä enemmän itsenäistä ratkaisuvaltaa on välttämätöntä, ja näin nimilautakunta pystyisi hyödyntämään asiantuntemustaan parhaalla mahdollisella tavalla ja kohdentamaan resurssinsa tarkoituksenmukaisesti keskittymällä aidosti erityisasiantuntijuutta vaativiin tapauksiin. Nykyinen noin 1000 lausuntopyynnön vuosittainen määrä ei vastaa lautakunnan käytettävissä olevia resursseja, ja osaltaan hidastaa menettelyä tarpeettomasti.

Erityisesti siirtymäaikana on oletettavaa, että lautakunnan rooli ohjaavana elimenä lain vaikeissa soveltamistilanteissa kasvaa. Vastaavasti esityksen tarkoituksena kuitenkin on, että nimilautakunnan rooli asiantuntijaelimenä ajan myötä vähenee selkeästi kevennetyn lausuntopyyntömenettelyn voimaan tulon jälkeen.

Helsingissä 27 päivänä syyskuuta 2017

Nimilautakunta